

Alicja Sokołowska (1942–2015)

In Memoriam **Alicja Sokołowska (1942–2015)**

Alicja Sokołowska urodziła się 11 kwietnia 1942 r. w Jaśle z ojca Sylwestra i matki Julii z domu Zoła. Do Krakowa, wraz z rodzicami i młodszą o rok siostrą Elżbietą, została wysiedlona po zbombardowaniu Jasła w 1944 r., w czasie którego stracili swój dom. Ojciec w Krakowie został pracownikiem Polskich Kolei Państwowych, matka, z wykształcenia nauczycielka, z powodu złego stanu zdrowia nie pracowała zawodowo. W 1956 r. Ala ukończyła szkołę podstawową nr 20 przy Placu Kleparskim, a w 1960 r. zdała maturę w X Liceum Ogólnokształcącym przy Placu Biskupim w Krakowie. Studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego ukończyła w 1965 r., uzyskując w dniu 12 lipca tegoż roku stopień magistra historii na podstawie dysertacji pt. „Wpływ wojny secesyjnej na postawę Anglii w Europie w 1863 r.”, napisanej pod kierunkiem prof. Henryka Wereszyckiego. Jeszcze przed ukończeniem studiów w poszukiwaniu pracy dotarła do Archiwum Państwowego w Krakowie, gdzie spotkała się z życzliwym zainteresowaniem dyrektora dr. Henryka Dobrowolskiego, który od 16 kwietnia 1965 r. zatrudnił ją na pół etatu na stanowisku młodszego archiwisty na czas określony. Początkowo pracowała w oddziale na Wawelu, gdzie pomagała przy opracowywaniu dokumentów rodowych, spisanych w języku ruskim. W dniu 1 sierpnia 1965 r. otrzymała to samo stanowisko na czas nieokreślony. Od 1964 r. w Archiwum krakowskim powołany został oddział IV akt Polski Ludowej, w którym dzięki otrzymanym etatom znaleźli zatrudnienie sami młodzi pracownicy. Do tego oddziału dołączyła również Ala i w nim pod opieką kierownika oddziału dr. Zdzisława Niezgody uporządkowała akta Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy w Krakowie z lat 1945–1947, opracowała inwentarz tych akt ze wstępem i wygłosiła w Archiwum na temat tych akt referat naukowy. Te prace umożliwiły przekwalifikowanie jej w dniu 11 kwietnia 1966 r. na stanowisko asystenta naukowo-badawczego. W opinii do przekwalifi-

kowania dyrektor Dobrowolski napisał: „Młody pracownik o zdrowej ambicji zawodowej, dąży stale do należytego wypełniania swoich obowiązków i podnoszenia kwalifikacji. Chętnie pomaga w pracach Wojew. Komisji Brakowania Materiałów Archiwalnych, spełnia nałożone zadania sumiennie i z zamiłowaniem. Wykazuje ochotę do podejmowania prac naukowych, podbudowuje praktykę teorią w zakresie archiwistyki, stąd pierwsze prace wykazują odpowiedni poziom. Wiedzę stale uzupełnia i pogłębia. Opanowana, taktowna, dyskretna i inteligentna. Raczej energiczna i wydajnie pracująca. Właściwy stosunek do przełożonych i uczynna wobec kolegów”. W oddziale IV opracowała jeszcze w latach 1967–1968 akta dwóch wydziałów Urzędu Wojewódzkiego Krakowskiego: Wydziału Budownictwa i Wydziału Pomiarów z lat 1945–1949. Przedtem ukończyła studium uaktualnienia wiedzy administracyjno-prawnej w Archiwum Państwowym w Krakowie w latach 1966–1967 oraz kurs archiwalny, zorganizowany przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych w Sulejówku w 1968 r.

W latach 1967 i 1968 pełniła funkcję zastępcy przewodniczącej Wojewódzkiej Komisji Brakowania Materiałów Archiwalnych. W 1969 r. przejęła funkcję przewodniczącej tej komisji pod nową nazwą – Komisji Oceny Materiałów Archiwalnych (od 1987 r. Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji). Od tej pory całe swoje życie zawodowe związała z nadzorem nad narastającym zasobem archiwalnym powstającym w zakładach pracy, selekcją i wartościowaniem współczesnej dokumentacji. Do jej zadań należało m.in. opiniowanie wniosków w sprawie brakowania materiałów archiwalnych i wydawanie zezwoleń na ich niszczenie, organizowanie i przeprowadzanie wizytacji i ekspertyz w archiwach zakładowych, wydawanie zezwoleń na porządkowanie akt przez upoważnioną spółdzielnię inwalidów i inne podmioty oraz kontrolowanie ich prac, typowanie audycji w Rozgłośni Polskiego Radia w Krakowie do przekazania do Archiwum Państwowego w Krakowie, zajęcia ze studentami na temat zasad kształtowania narastającego zasobu archiwalnego, opracowywanie uwag i wniosków do wytycznych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w zakresie narastającego zasobu archiwalnego. W ramach szeregu prac związanych z opieką nad narastającym zasobem archiwalnym opracowywała m.in. uwagi i wnioski dotyczące wytycznych o postępowaniu z zespołami otwartymi, informacje o stanie archiwów zakładowych, informacje o materiałach audiowizualnych, uwagi i propozycje dotyczące wskazań dla wizytujących archiwa zakładowe, wykazy zakładów pracy objętych szczególnym nadzorem.

W latach 1973–1974 Ala brała czynny udział w zespole naukowo-badawczym Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, prowadzonym pod kierunkiem Marii Tarakanowskiej, zajmującym się narastającym zasobem akt instytucji kultury. Efektem było opracowanie Ali pt. „Problemy zarządzania i selekcji akt instytucji kulturalnych na terenie województwa krakowskiego”. W 1974 r. uczęszczała w Warszawie na kurs z zakresu archiwizacji materiałów audiowizualnych, w tym też roku została awansowana na stanowisko starszego asystenta naukowo-badawczego. W 1975 r. zrezygnowała z etatu naukowo-badawczego i 1 grudnia tegoż roku otrzymała stanowisko adiunkta archiwalnego. 1 stycznia 1979 r. otrzymała stanowisko kustosza, zaś 1 sierpnia 1982 r. objęła stanowisko kustosza – kierownika nowo powołanego oddziału VI nadzoru archiwalnego w Archiwum Państwowym w Krakowie. W dniu 1 lipca 1988 r. otrzymała etat starszego kustosza – kierownika oddziału VI, a 15 lutego 1990 r. stanowisko starszego kustosza – kierownika oddziału VI i zastępcy dyrektora. Na prośbę dyrektora Archiwum prof. Zbigniewa Perzanowskiego w dniu 1 kwietnia tegoż roku otrzymała stanowisko zastępcy dyrektora, upoważnionego do pełnienia obowiązków dyrektora po odejściu prof. Perzanowskiego na emeryturę. W dniu 30 listopada 1991 r. została odwołana z funkcji zastępcy dyrektora przez nowo powołanego dyrektora dr. Sławomira Radonia, pozostając na stanowisku kierownika oddziału VI. Do jej obowiązków należało też prowadzenie kancelarii akt niejawnych. W 1999 r. Ala odbyła przeszkolenie w zakresie ochrony informacji niejawnych.

W dniu 31 stycznia 2003 r. Alicja Sokołowska została przez dyrektora Radonia odwołana z funkcji kierownika oddziału VI, a w następnym dniu dyrektor przeniósł ją na stanowisko głównego specjalisty, powierzając jej uporządkowanie i zewidencjonowanie materiałów archiwalnych objętych klauzulą tajności. Swą decyzję uzasadniał „wprowadzeniem nowych technik i programów informacyjnych dot. wykonywania nadzoru nad narastającym zasobem”, co spowodowało jakoby konieczność reorganizacji pracy w oddziale VI. Ala nie przyjęła zaproponowanego stanowiska i zdecydowała się odejść na emeryturę w marcu 2003 r.

Należy przypomnieć, że oddział nadzoru, funkcjonujący od 1982 r. Ala organizowała od podstaw samodzielnie. Do nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym nie wystarczała już Komisja Oceny Materiałów Archiwalnych, trzeba było w Archiwum zorganizować komórkę, której troską byłoby kształtowanie narastającego zasobu w zakładach pracy, tak by

do Archiwum trafiały materiały o wartości historycznej. Pracę w oddziale łączyła Ala z innymi zadaniami: udziałem w zespole doradczym dyrektora Archiwum, w komisji metodycznej Archiwum krakowskiego w latach 1984–1989, czy w latach 1991–1996 w pracach Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji, organu opiniodawczego Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Czas, w którym pełniła funkcję zastępcy dyrektora, a potem obowiązki dyrektora Archiwum, lata 1990–1991 to okres niezwykle ważny dla tworzącej się nowej rzeczywistości. Przy pomocy współpracowników Ala ratowała przed zniszczeniem akta upadłych władz PRL, zwłaszcza Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Dzięki jej zaangażowaniu Archiwum w 1991 r. przejęło prawie kompletne archiwalia komitetu wojewódzkiego PZPR. Dla powiększonego zasobu udało się jej u władz wojewódzkich załatwić przydział dla Archiwum dodatkowego budynku przy ul. Orzeszkowej 7.

Gdy Ala odchodziła na emeryturę, w podziękowaniu za jej wieloletnią pracę dyrektor Radoń napisał: „W sposób szczególny pragnę Pani podziękować za wykształcenie wielu archiwistów. Niektórzy spośród nich sprawują dziś funkcje kierowników oddziałów Archiwum Państwowego w Krakowie. Praca w kierowanym przez Panią oddziale nadzoru zawsze była dobrą szkołą zawodu, a byli i aktualni pracownicy tego oddziału wyróżniają się szczególnym profesjonalizmem i zaliczają się do najlepszych pracowników Archiwum”.

Była kierownikiem wymagającym, poczynając od siebie, ale sprawiedliwym, serdecznym i życzliwym, niechowającym urazy. Zawsze chętna do udzielenia pomocy, tak w sprawach służbowych, jak i prywatnych. Była typem społecznika. Stąd nie dziwi jej zaangażowanie w działalność Rady Zakładowej przy Archiwum Państwowym w Krakowie, gdzie pełniła funkcję przewodniczącej, zastępcy czy sekretarza. W NSZZ „Solidarność” funkcję sekretarza Komisji Zakładowej objęła tuż przed wybuchem stanu wojennego w 1981 r. i pełniła ją także w podziemiu do 1989 r. Była członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego od 1965 r. i Stowarzyszenia Archiwistów Polskich od 1966 r. Za swoją działalność odznaczona została w 1977 r. złotą odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego, w 1978 r. Brązowym Krzyżem Zasługi, a w 1985 r. Złotym Krzyżem Zasługi.

Ala kochała kwiaty, miała ich zawsze pełno w swoim gabinecie. Szczególnie dużo ich było w jej pokoju przerobionym z werandy w budynku

przy ul. Kanoniczej 1, który Archiwum zajmowało na czas remontu budynku przy ul. Siennej 16. O tym wspominał nasz kolega dr Wacław Kolak w długim wierszu pożegnalnym przy odejściu Ali na emeryturę. Oto fragment:

„Dawno temu, przed laty
Miała Ala na werandzie kwiaty.
Weranda była oszklona cała,
A w niej gości przyjmowała.
O kategoriach A i B mówiła
I kwiatami się szczyciła”.

W spuściznie Ali zachowała się zasuszona frezja, którą otrzymała od prof. Perzanowskiego w dniu nominacji na zastępcę dyrektora.

W ostatnich latach chorowała bardzo na reumatoidalne zapalenie stawów i serce. Wiedzieliśmy o tym, ale była do końca czynna. Gdy tylko mogła, przychodziła na uroczystości organizowane przez Archiwum czy jej oddział. Zawsze serdeczna i pełna humoru, starała się ukryć swoje cierpienie. Jej śmierć w dniu 16 września 2015 r. była więc dla nas niespodziewanym ciosem. Trudno było uwierzyć, że Ala nie żyje. Pochowana została na Cmentarzu Batowickim w dniu 21 września 2015 r., tłumnie żegnana przez kolegów z Archiwum Narodowego w Krakowie i innych krakowskich archiwów.

Krystyna Jelonek-Litewka